

Tvorba razených medailí slovenských autorov v priebehu medzinárodných sympózií umeleckých medailí v Kremnici v rokoch 1988-2021

Ľuba Belohradská

Lektorský príspevok na XXXVI kongrese FIDEM v Tokiu 1. – 4. decembra 2021

Umenie medaily vo svojich historických väzbách bolo po stáročia sprievodcom a služobníkom mocenských elít. Slúžilo na oslavu cirkvi, štátnych celkov a ich reprezentácií. V priebehu 19. a 20. storočia rozšírilo svoj záber aj o oslavu a propagáciu významných jednotlivcov, reprezentantov umení, vedeckého poznania a vynálezcov šíriacich civilizačný pokrok.

S nástupom moderného umenia si tvorcovia medailí uplatnili právo tlmočiť aj osobné pocity a obracať pozornosť na nepovšimnuté stránky každodennej reality. Tento proces bol po 2. svetovej vojne v krajinách totalitných režimov deformovaný jednostranným ideologickým nátlakom. V medailérstve mal dosah na neprirodzené požiadavky oslavy stalinského kultu. V druhej polovici 50. rokov sa tlak postupne začal uvoľňovať, no i tak pretrvávala konjunktúra razených medailí, venovaných politickým výročiam, pracovným úspechom a podobne. Súčasne začal vznikať priestor pre autorskú neobjednávkovú tvorbu, vyrastajúcu z vlastných tvorivých námetov a osobných pohnútok. Je len prirodzené, že tento druh tvorby našiel realizačné zázemie v rozmnožovaní výtvarného návrhu prostredníctvom odlievania. V konštelácii politických pomerov, aké panovali v Československu po skončení 2. svetovej vojny, nebolo jednoduché stotožniť tvorbu razených medailí s požiadavkami umeleckej slobody jednotlivého autora. Preto umelci – medailéri po založení dvoch medzinárodných sympoziálnych centier, ktoré vznikli súčasne na sklonku 80. rokov (obe v roku 1988) na území budúcej Českej republiky v meste Uherské Hradiště a na teritóriu budúcej samostatnej Slovenskej republiky v stredoslovenskom meste Kremnica privítali možnosť venovať sa tvorbe liatej medaily v rozsahu a intenzite, akú prináša výlučne dobrovoľná krátkodobá klauzúra sympoziálneho minikolektívu, zabezpečovaná technologickým zázemím, vrátane umelecko-remeselných asistentov.

Kremnické iniciatívy, spojené s funkčnou väzbou na tunajšie múzeum ako špecializované centrum dokumentácie mincovej a medailérskej tvorby, profitovali z uznania medzinárodnej odbornej pospolitosti, organizovanej na báze F.I.D.E.M. Umelci a teoretici výtvarného umenia, ktorí v rámci 13. kongresu F.I.D.E.M. v Prahe

v septembri 1969 navštívili počas pokongresovej exkurzie historické mesto minciarov a medailérov, uchovali si ho v pamäti. Lokálne tradície zavázili medzi voľbou medailérskeho sympózia v prospech Kremnice.

Devízou šesťtisícového mesta Kremnica je mincovňa, ktorá tu kontinuálne funguje od 14. storočia ako miesto produkcie mincí a liatych medailí najskôr Uhorského kráľovstva a postupne sa meniacich štátnych útvarov na tomto historickom teritóriu stredovýchodnej Európy, až po súčasnú štátoprávnu existenciu samostatnej Slovenskej republiky (od roku 1993). Múzeum mincí a medailí, ktoré tu vzniklo v roku 1976 transformáciou z pôvodného Mestského múzea, založeného v roku 1890, uchováva historické artefakty na ťažbu drahých kovov – zlata a striebra ako aj dobové umelecké pamiatky. Múzeum mincí a medailí je od roku 1994 pod správou Národnej banky Slovenska, ktorá zabezpečila jeho zásadnú modernizáciu s akcentom na expozície peňazí a stálu zbierku medailí. Do tejto zbierky pribúdajú aj nové prírastky z medzinárodných medailérskeho sympózií, nakoľko múzeum je ich organizátorom od roku 1988 až po rok 2021, keď sa uskutočnil XV. Ročník Medzinárodného sympózia medailí. Sympóziá sa konajú v intervale dvoch až troch rokov, ich rytmus narušil vpád covidu, ktorý odsunul dátum konania XV. Ročníka až na jeseň 2021. Predpokladaný počet účastníkov sa ustálil na päť umelcov. Z nich sú konštantnými účastníkmi jeden domáci slovenský a jeden český sochár – medailér. Ďalší traja účastníci sú pozývaní z blízkyh i vzdialenejších krajín Európy, ako aj Zámoria. Dĺžka konania sympózia je jeden mesiac (približne od polovice septembra) a končí sa spoločnou výstavou vytvorených medailí a plakiet pod strechou múzea. Tvorba liatych medailí je limitovaná počtom päť kusov, ich realizácia sa uskutočňuje postupom liatia na stratený vosk, vždy v dvoch sadách – pre zbierkový fond Múzea mincí a medailí a pre osobný archív zúčastneného umelca.

Výtvarný návrh pre obojstrannú razenú medailu do medi s priemerom 60 mm, ktorej výrobu zabezpečuje v limitovanom časovom intervale Mincovňa Kremnica, je pre zúčastneného umelca povinný. Múzeum vypisuje pre každý ročník Medzinárodného sympózia medailérov jednu až dve záväzné témy. Vyhlásené témy reflektujú zaujímavé míľniky lokálnej histórie, rovnako ako aktualizujú globálne výzvy s celosvetovým dopadom.

Medaila obsahuje aj textové informácie o menách zúčastnených umelcov, poradové číslo sympózia a rok jeho konania, prípadne názov a lokalitu usporiadateľskej inštitúcie – Múzea mincí a medailí v Kremnici. Razené medaily

z jedného ročníka sú adjustované v spoločnej kazete, ktorá spĺňa nárok reprezentačného zberateľského artefaktu.

Podmienka vytvoriť návrh razenej medaily dáva možnosť aj umelcom bez tejto skúsenosti spoznať a vyskúšať si tento pracovný postup: veľkosť modelovacieho taniera je presne stanovená na 180 mm, výška reliéfu je tiež prísne limitovaná. Ďalší výrobný postup razby prebieha podľa technologických pravidiel zaužívaných v mincovni.

Náš príspevok o medzinárodných sympóziách medaily v Slovenskej republike, ktoré usporadúva Múzeum mincí a medailí od roku 1988 zameriame na trinásť domácich sochárov – medailérov, ktorí tu v priebehu pätnástich ročníkov podujatia dovedna navrhli štrnásť razených medailí. Na tvorbe razených medailí sa zúčastnili aj všetci zahraniční umelci, no ich tvorbu sme v časovo limitovanom referáte nezahrnuli do prezentácie.

Tvorba sledovaných slovenských účastníkov zrkadlí poetickú atmosféru „zlatého mesta“ Kremnice. Vďaka ťažbe drahých kovov, ukrytých v hĺbkach zeme písalo mesto už od stredoveku svoje malé dejiny prostredníctvom zrkadlenia veľkých dejín, doložených na tu razených minciach a umeleckých medailách. Génus loci stredovekých mestských opevnení a mestského hradu s gotickým chrámom sv. Kataríny a vežou zvonice, mestská brána, ozdobená reliéfom so symbolmi slnka a mesiaca (zlata a striebra), prudký svah hlavného námestia, obťažkaný dominantou stĺpového súsošia na pamäť morovej epidémie v barokovom kóde 18. storočia, historický komplex autentických objektov mincovne, pôvodné patricijské domy na námestí s obsahom jednotlivých zbierkových fondov Múzea mincí a medailí. Mesto rámované strmými kopcami s vencom okolitých hôr a nad všetkými jeho krásami vysoká nočná obloha s blikotom hviezd.

Umelci trávia pracovný pobyt bokom od námestia, v rekonštruovanom dome z konca 18. storočia. Pôvodne slúžil manufaktúre na výrobu keramiky, neskôr ho obývala maliarska rodina otca a syna Angyalovcov. Dom stojí v záhrade s pretekajúcim potôčikom a malým historickým altánkom pod prudkým svahom.

Na kremnickej oblohe sa nad hlavami sochárov vznášajú okrem oblakov neviditeľné fluidné zjavenia krásnych ženských bytostí, zo zeme vyliezajú jaštery, maškary v maskách robia grimasy a vyplazujú jazyky. V Kremnici sa tieto úkazy tolerujú. Do mesta každoročne prichádzajú zástupy návštevníkov na alternatívne humoristické divadelné produkcie, známe Kremnické gagy. Portrétné masky

najlepších slovenských humoristických autorov vkladajú miestni sochári formou reliéfnych fragmentov do kamenného múra mestského opevnenia.

Nechajme prehovoriť medailérov o tajomstvách a pôvaboch historického mesta Kremnica. Budme pomyselnými spoluúčastníkmi ich sympózií v hektike vírivých výtvarných nápadov, v ošiali denných a nočných hodín, ktoré venovali zhmotneniu svojich snov a predstáv do miniatúrnych reliéfov averzu a reverzu medailí.

Štyri týždne pracovného sústredenia v Kremnici poskytli umelcom energiu na stvárnenie veľkých tém súčasnosti – ekologických výziev, odkazu tisícročia novému tisícročiu, vzťahu človeka k vesmíru, minulosti vo vzťahu k budúcnosti, či k dvadsaťpäťročnému trvaniu existencie Národnej banky Slovenska.

Z VEREJNÝCH ZDROJOV PODPORIL

